

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КИЇВЩИНИ: ЗМІЄВІ ВАЛИ ТА СТАРОДАВНІ ГОРОДИЩА

Крамаренко Г.В.,

*керівник туристичної спільноти «Езотур-Україна», м.Київ, Україна
e-mail: yranna171168@gmail.com*

Крамаренко Ю.В.,

*керівник туристичної спільноти «Езотур-Україна», м.Київ, Україна
e-mail: y-24@ukr.net*

В наш час відбуваються значні зрушення в світовій туристичній індустрії. Враховуючи сучасні виклики, подорожі за кордон стали скоріше квестом чи складним рівнянням із кількома невідомими. Але це можливість і нагода для розвитку внутрішнього регіонального туризму.

Серед туристичних атракцій Київщини надзвичайно привабливими для туристів є Змієві вали та стародавні городища.

За визначенням М. Кучери: «Змієві вали – довгі земляні насипи в Середньому Подніпров'ї. На Правобережжі Дніпра між його притоками Тетерів і Рось їхні залишки утворюють шість ліній, видовжених із Заходу на Схід. Один Змієвий вал проходив по лівому березі Дніпра і по його притоці Сулі». Загальна довжина цих споруд сягала близько 1000 км, однак 80 % із них – донині не збереглися [1].

Виділяють Змієві вали Київщини як найбільшу систему укріплень різних розмірів на правому березі Дніпра. Вони проходять по території, де формувалась Київська Русь, по землях, які належали племенам полян та древлян. Але до цього часу є суперечливим їх датування.

Надзвичайно цікавим є факт дослідження Змієвих валів. Ще в кінці XIX ст. першу карту Змієвих валів Київщини опублікував В.Антонович, яка мала чимало помилок [2, с.19].

За радянських часів вагомий внесок у дослідження Змієвих валів вніс А. С. Бугай – радянський український вчений, доцент кафедри математики Київського державного педагогічного інституту (нині Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова). У 60-70 рр. XX ст., власним коштом та на власному ентузіазмі, він організовував наукові розвідки із залученням студентів щодо дослідження валів, вимірював радіовуглецевим методом період будівництва укріплень.

А. Бугай стверджував, що таку чітку й продуману оборонну систему могла побудувати тільки сильна держава, яка об'єднала слов'янські племена у міцну союзну державу. Це докорінно змінило погляди вчених на слов'янську історію до часів Київської Русі [2].

Про дослідження Змієвих валів у радянські часи схвально висловлювалися видатні історики Б. Рибаків, Ф. Шевченко, археологи П. Толочко, М. Брайчевський, В. Даниленко. А дослідження А. Бугая продовжив київський вчений-історик М. Кучера, під керівництвом якого працювала наукова

експедиція Інституту археології Академії наук УРСР у 70-х рр. XX ст. Наукові дослідження продовжувались також до середини 80-х рр. [2, 3].

Також Київською кіностудією документальних фільмів було знято науково-популярний фільм «Таємниця Змієвих валів» за участю А. Бугая.

Карта Змієвих валів А. Бугая наразі є найбільш повною і опублікована в Українській радянській енциклопедії.

Частина ділянок Змієвих валів, стародавні городища є пам'ятками України національного значення та внесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Гіпотеза про походження загальноприйнятої народної назви «Змієві вали» теж запропонована А. Бугаєм, що може зацікавити туристів. Вона базується на тому, що кочові племена, які були ворогами слов'ян, мали на своїх щитах і знаменах символи драконів-змій. Тому і вали, які будувалися для захисту від змій-ворогів, називалися змієвими.

Є ще й інші фольклорні гіпотези про походження назви валів. Відповідно до легенди богатирі, що перемогли змія (ворога), «впрягли його в плуг» та провели величезні борозни; при цьому земля, яка потрапила у відвал, утворила вали.

Наразі вали й городища серед поціновувачів різноманітних енергетичних технік і практик користуються популярністю та вважаються «місцями сили». Це теж додатковий бонус і магніт – побувати на таких місцях, відчуті їх природну красу, історичну силу, і усвідомити свою причетність до багатой культури своєї землі.

Безумовно, що увесь цей «фортифікаційний матеріал» Змієвих валів залишився без архітектурних споруд. Усе було знищено часом та історією. Але вражаючі краєвиди та цікава розповідь гіда-екскурсовода швидко активують уяву, й запрошують туристів стати «учасниками подій» тих далеких часів.

Уже існує досить багато туристичних маршрутів до Змієвих валів і городищ, серед яких: Китаїв, Пирогів, Хотів, Сіракове городище, Круглик, Віта-Поштова, Боярка, Забір'я, Бобриця, Гостомель, урочище Холм, Козаровичі, Старі Безрадичі і городище Торч, городище Берків городок (біля села Велика Бугаївка), Велика Салтанівка, Мала Салтанівка, Чорногородка, Соснівка, Юр'їв, Бишів, Завалівка тощо.

Лівий берег Дніпра теж багатий на Змієві вали та городища. Насамперед, це змієвий вал вздовж річки Трубіж (Рубіж), а також вали навколо Переяслава. Про них докладно написано у книзі «Про золоту очеретину» краєзнавця Броварщини Володимира Гузія [4].

Сьогодні за Трубізьким валом можна відвідати біля сорока давніх городищ, і все це не далі як 40-50 км від центру Києва. А чотири городища існують навіть в межах мікрорайону Троєщини: Милославичі, Пісочин городок, Ігорівщина, Двірець.

Можливо, для того, щоб вищезгадані місця набули статусу атрактивних туристичних локацій варто докласти зусиль. Варті уваги як «маршрути вихідного дня» і як наша історична спадщина, розробка й опанування якої чекає на своїх меценатів і дослідників.

Список використаних джерел:

1. Змієві вали. Енциклопедія сучасної України. URL : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=16356
2. Бугай А.С. Зміїові вали: зб. матеріалів наук.-дослідницької спадщини / упорядкув., передм. О.Бугая. К., 2011. 276 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Buhai_Arkadii/Zmiiovi_valy.pdf?PHPSESSID=tvbu1grtsve27biea7ri4обно7
3. Кучера М.П. Змиевы валы Среднего Поднепровья. К., 1987. URL: https://arttemenos.files.wordpress.com/2012/06/kuchera_zmiev_valy.pdf
4. Гузій В.М. Про золоту очеретину: Броварщина. Науково-популярне дослідження. К., 2012. 608 с.